

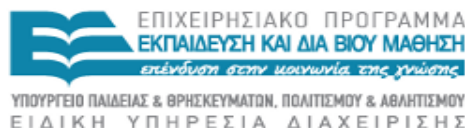
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης στη Σχολική Μονάδα

Τόμος Ι: Βασικό Πλαίσιο

Δεκέμβριος 2012

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο παρών τόμος αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού υλικού για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση που παρήχθη στο πλαίσιο του πιλοτικού προγράμματος «Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου-Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης» με φορείς υλοποίησης το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η συγγραφή του παρόντος τόμου πραγματοποιήθηκε από τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής και της Ομάδας έργου του πιλοτικού προγράμματος και ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2012.

Επιστημονική Επιτροπή

Γεώργιος Πασιάς, επίκουρος καθηγητής ΕΚΠΑ, επιστημονικός υπεύθυνος του έργου

Κωνσταντίνος Λάμνιαν, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, αναπληρωτής επιστημονικός υπεύθυνος του έργου

Δημήτριος Ματθαίου, καθηγητής ΕΚΠΑ, μέλος

Κωνσταντίνος Δημόπουλος, αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, μέλος

Κωνσταντίνος Παπαχρήστος, Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε., Διευθυντής σπουδών Π.Ε. του ΥΠΔΒΜΘ, μέλος

Στυλιανός Μερκούρης, Σχολικός Σύμβουλος Δ.Ε., Διευθυντής σπουδών Δ.Ε. του ΥΠΔΒΜΘ, μέλος

Ομάδα Έργου

Γιαννικόπουλος Γεώργιος ΠΕ02, Γκυρτής Κων/νος ΠΕ19, Ζωγράφου Ελένη ΠΕ06, Ζώτος Ιωάννης ΠΕ03, Κότσιρα Αναστασία ΠΕ70, Κωστοπούλου Χαρά ΠΕ19, Μητσάκη Ευαγγελία ΠΕ09, Νίκα Μαρία ΠΕ06, Οικονόμου Ασπασία ΠΕ13, Παπαστάμου Ιωάννα ΠΕ09, Ρουσάκης Ιωάννης ΠΕ70, Σαμαρά Αντωνία ΠΕ70, Σοφού Ευστρατία ΠΕ60, Στελλάκου Βάσω ΠΕ12, Στεφάτου Ήρα ΠΕ20, Ταμπάκη Σμαρώ ΠΕ02, Τρίγκα Δήμητρα ΠΕ70, Φαντάκη Γεωργία ΠΕ04, Φέρμελη Γεωργία ΠΕ04.

Το πιλοτικό πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το ΕΠ «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (2007-2013)

Πράξη : «Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου-Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης» (MIS : 295381) («Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3 – Οριζόντια Πράξη»)

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
1. Το διεθνές πλαίσιο και η προηγούμενη εμπειρία	5
2. Μορφές αξιολόγησης και τα πλεονεκτήματα της αυτοαξιολόγησης.....	7
I. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΕΕ.....	11
1. Φιλοσοφία της ΑΕΕ.....	11
2. Γιατί δίνεται έμφαση στην αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας;	12
3. Σκοπός και στόχοι.....	13
4. Έξι κρίσιμα ερωτήματα.....	14
5. Αναγκαιότητες που προκύπτουν.....	14
6. Το σχήμα Π-Ε-Α-Ε-Α: Οι διαδικασίες αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου	14
7. Οι δύο κύκλοι αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου	16
II. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΠΕΔΙΩΝ ΤΗΣ ΑΕΕ	18
1. Πλαίσιο αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου	18
2. Τομείς αξιολόγησης.....	18
3. Δείκτες αξιολόγησης.....	19
4. Κριτήρια αξιολόγησης	19
5. Θεματικό πλαίσιο της ΑΕΕ.....	20
III. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΑΕΕ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	25
1. Ο προγραμματισμός του εκπαιδευτικού έργου	25
2. Εφαρμογή, παρακολούθηση, ανατροφοδότηση και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου.....	25
3. Ανάπτυξη σχεδίων δράσης για τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου στο σχολείο	25
4. Ετήσια έκθεση αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου	26
5. Τα στάδια ανάπτυξης των δύο κύκλων της ΑΕΕ	27
ΑΕΕ: Οι δύο κύκλοι αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου:	28
Ο ετήσιος κύκλος και ο κύκλος των Σχεδίων Δράσης	28
Υλοποίηση Σχεδίου Δράσης	29
IV. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ (ΔΙΕΤΙΑ) ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΕΕ	30

1. Η ανάπτυξη «κουλτούρας αξιολόγησης» στο σχολείο	30
2. Δράσεις της αυτοαξιολόγησης κατά το 1ο έτος της εφαρμογής του θεσμού της ΑΕΕ	31
2.1. Γενική εκτίμηση της εικόνας του σχολείου	31
2.2. Συστηματική διερεύνηση επιλεγμένων δεικτών του εκπαιδευτικού έργου	31
2.3. Σχεδιασμός και προετοιμασία σχεδίων δράσης	32
2.4. Έκθεση αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου	32
3. Δράσεις της αυτοαξιολόγησης κατά το 2ο έτος της εφαρμογής του θεσμού της ΑΕΕ	33
V. ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΙ.....	34
1. Ο ρόλος του Διευθυντή του σχολείου και του Συλλόγου Διδασκόντων	34
2. Προαιρετική επιλογή και συμμετοχή «κριτικού φίλου»	34
VI. ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	35
1. Εκθέσεις αξιολόγησης στο πλαίσιο της ΑΕΕ	35
2. Αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου	36
VII. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΕΕ	37
1. Υποστηρικτικό υλικό της ΑΕΕ	37
2. Το Παρατηρητήριο της ΑΕΕ	37
3. Το Δίκτυο Πληροφόρησης της ΑΕΕ.....	38
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	39

1. Το διεθνές πλαίσιο και η προηγούμενη εμπειρία

Οι σύγχρονες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και τεχνολογικές προκλήσεις στο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον ασκούν σημαντικές πιέσεις για αλλαγές στον εκπαιδευτικό θεσμό. Η οργάνωση του σχολείου, το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού έργου, τα μέσα που χρησιμοποιεί, τα αποτελέσματα που παράγει, η επαγγελματική ανάπτυξη και αναβάθμιση των εκπαιδευτικών αποτελούν βασικά πεδία μελέτης, κριτικής και αναθεώρησης, τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε εφαρμοσμένο επίπεδο. Ειδικότερα, θέματα όπως η βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πρακτικών, αποτελούν κρίσιμα διακυβεύματα και προτεραιότητες των πολιτικών εκπαίδευσης στον ευρωπαϊκό και τον διεθνή χώρο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η **ποιότητα** και η **αξιολόγηση** του εκπαιδευτικού έργου θεωρούνται ως δύο αλληλεξαρτώμενες έννοιες και αποτελούν βασικούς στόχους, άξονες και κατευθύνσεις των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων. Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου θεωρείται ότι αποτελεί μία ουσιαστική παράμετρο ελέγχου της αξιοπιστίας του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς συνδέεται τόσο με τα ζητήματα της οργάνωσης, της λειτουργίας και των αποτελεσμάτων των σχολείων, όσο και με την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού σχεδιασμού και την εφαρμογή των εκπαιδευτικών πολιτικών. Ας σημειωθεί ακόμη ότι στον διεθνή χώρο τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο της ανάπτυξης των πολιτικών για την αξιολόγηση, οι μορφές της εσωτερικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου στη σχολική μονάδα εμφανίζουν μια ιδιαίτερη δυναμική, ειδικά στις χώρες που χαρακτηρίζονται από αποκεντρωμένα εκπαιδευτικά συστήματα.

Στη χώρα μας τα ζητήματα της ποιότητας και της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου αποτέλεσαν στόχους των εκπαιδευτικών πολιτικών από τα τέλη της δεκαετίας του '90 και συνοδεύτηκαν από σειρά πρωτοβουλιών σε νομοθετικό, ερευνητικό και εφαρμοσμένο επίπεδο. Οι περισσότερες από αυτές τις πρωτοβουλίες αποτέλεσαν διακριτές δράσεις στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων που επιχειρήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια με σημαντικά επιμέρους αποτελέσματα. Μέχρι σήμερα, όμως, ο θεσμός της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου παραμένει ανενεργός.

Στην ελληνική εκπαίδευση οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν με επιφύλαξη και κριτική στάση τις απόπειρες για τη θέσπιση συστημάτων αξιολόγησης στην εκπαίδευση ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90. Οι σχετικές με την αξιολόγηση τραυματικές εμπειρίες του παρελθόντος στην Ελλάδα, οι οποίες την ταυτίζουν με προσπάθειες χειραγώ-

γησης των εκπαιδευτικών από το κράτος, έχουν επιβαρύνει κάθε συζήτηση γύρω από το θέμα αυτό.

Το πιλοτικό έργο της «Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού Έργου της Σχολικής Μονάδας - Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης» (ΑΕΕ) υπήρξε βασική προτεραιότητα των πολιτικών του ΥΠΔΒΜΘ και αποτέλεσε το πρώτο στάδιο της εφαρμογής του θεσμού της ΑΕΕ στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του ΥΠΔΒΜΘ (Νόμος 3848/2010 για την «Αναβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτικού – καθιέρωση κανόνων αξιολόγησης και αξιοκρατίας στην εκπαίδευση»). Παράλληλα, η συγκεκριμένη πρωτοβουλία αποτέλεσε συνέχεια προηγούμενων ενεργειών του Υπ. Παιδείας. Πιο συγκεκριμένα, το έργο της ΑΕΕ:

- α)** Σε νομοθετικό επίπεδο στηρίχθηκε στους Ν.2986/2002, άρθρ. 4. και Ν.3848/2010, άρθρ. 32.
- β)** Σε ερευνητικό επίπεδο αξιοποίησε και αναπροσάρμοσε υλικό που είχε ήδη παραχθεί από συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα φορέων του ΥΠΔΒΜΘ (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας) στα ΕΠΕΑΕΚ I & II (όπως το Πρόγραμμα «Εσωτερική Αξιολόγηση και Προγραμματισμός του Εκπ/κού Έργου στη Σχολική Μονάδα» (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 1997-1999, επιστ. υπευθ. Ι. Σολομών), ο «Οδηγός Αποτίμησης και Σχεδιασμού του Εκπαιδευτικού Έργου» (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2000, επιστ. υπευθ. Δ. Ματθαίου) και η Ανάπτυξη και Προτυποποίηση Δεικτών και Κριτηρίων για την Αποτύπωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος (ΚΕΕ, 2002-2004, επιστ. υπευθ. Β. Κουλαϊδής). Αξιοποίησε επίσης σε θεωρητικό και σε εφαρμοσμένο επίπεδο δεδομένα από τη σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία και εμπειρία.
- γ)** Σε εφαρμοσμένο επίπεδο αξιοποίησε υφιστάμενες δομές (όπως e-survey, e-school, Αποτύπωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος (ΚΕΕ) κ.ά.), αλλά και νέες δομές πληροφοριακών δεδομένων που προβλέπονταν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (κυρίως στο πλαίσιο της Διοικητικής Μεταρρύθμισης και της Ψηφιακής Σύγκλισης των φορέων του ΥΠΔΒΜΘ), με σκοπό να αξιοποιηθούν στοιχεία ειδικού ενδιαφέροντος (ψηφιακή πλατφόρμα, εκπαιδευτικό υλικό, θέματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών κτλ.).
- δ)** Σε εκπαιδευτικό επίπεδο συνδέθηκε άμεσα με τα κρίσιμα ζητήματα της εκπαιδευτικής ασυμμετρίας και των εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Το εκπαιδευτικό έργο στα σχολεία της χώρας χαρακτηρίζεται από ουσιώδεις διαφορές και ανισότητες κοινωνικού, οικονομικού, πολιτισμικού, μορφωτικού και γεωγραφικού χαρακτήρα, με συνέπεια η διαδικασία της αυτοαξιολόγησης να προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολικής μονάδας. Μέσω του έργου της ΑΕΕ επιδιώχθηκε η αξιοποίηση των εκθέσεων αυτοαξιολόγησης των σχολείων, όπως διαπίστωση των αδυναμιών, εντοπισμός και επίλυση των προβλημάτων, ανάπτυξη Σχεδίων Δράσης, ανάδειξη των καλών πρακτικών. Ειδικά δε για τα σχολεία που ανήκουν σε μειονεκτικές περιοχές επιδιώχθηκε η άμεση διασύνδεσή τους με οριζόντιες δράσεις και πολιτικές ενισχυ-

τικού, υποστηρικτικού και αντισταθμιστικού χαρακτήρα του ΥΠΔΒΜΘ σε τοπικό και σε περιφερειακό επίπεδο.

2. Μορφές αξιολόγησης και τα πλεονεκτήματα της αυτοαξιολόγησης

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου παρουσιάζεται με πολλές μορφές (βλέπε Simons 1987, Barth 1990, Norris 1990, Broadfoot 1996, Solomon 1998, Clark & Dawson 1999, Harris 2001, Office for Standards in Education (Ofsted) 2003, Παλαιοκρασάς κ.ά. 1997, Σολομών 1999, Ματθαίου 2000, Κωνσταντίνου 2002, Λάμνιαν 1997 & 2004, ΚΕΕ 2004, Eurydice 2004, Τσακίρη κ.ά. 2007, Ευρυδίκη 2006, 2008). Ο Σολομών (1999), ο οποίος, ως αντιπρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, άνοιξε πρώτος ερευνητικά το ζήτημα της «Συλλογικής Εσωτερικής Αξιολόγησης της Σχολικής Μονάδας» στην Ελλάδα, σημειώνει ότι: «Παρ' όλη την πολυμορφία των πρακτικών αξιολόγησης μπορούμε να διακρίνουμε δύο γενικούς τύπους αξιολόγησης της εκπαίδευσης ως προς τη θέση του φορέα που εκτελεί την αξιολόγηση σε σχέση με τη σχολική μονάδα: Την **εξωτερική αξιολόγηση** και την **εσωτερική αξιολόγηση**».

- 1. Η εξωτερική αξιολόγηση**, η οποία παρουσιάζεται με ποικίλες μορφές, πραγματοποιείται από φορείς που ανήκουν σε ανώτερες βαθμίδες της διοίκησης ή και φορείς εκτός της διοικητικής ιεραρχίας και, συχνά, έχει συνέπειες άμεσες, όπως οι προαγωγές των εκπαιδευτικών.

Η πλέον συνηθισμένη μορφή εξωτερικής αξιολόγησης είναι η **επιθεώρηση**, η οποία εμφανίζεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και λειτουργεί με πολλές παραλλαγές. Κύριος στόχος της είναι ο έλεγχος της εφαρμογής της εκπαιδευτικής νομοθεσίας, εστιασμένος στην ποιότητα της διδασκαλίας και τα μαθησιακά αποτελέσματα. Η επιθεώρηση έχει:

A. Ορισμένα βασικά πλεονεκτήματα, όπως:

- ▶ Διευκολύνει τη διαμόρφωση βελτιωτικών προτάσεων ευρύτερης εμβέλειας μέσα από τη συγκρισιμότητα των δεδομένων που παρέχει
- ▶ Δρα ως κίνητρο για τη διασφάλιση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου
- ▶ Παρέχει κριτήρια για την τήρηση της εκπαιδευτικής νομοθεσίας και εμμέσως μια εξωτερική νομιμοποίηση για την υπηρεσιακή εξέλιξη των εκπαιδευτικών
- ▶ Πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο και περιορισμένο χρόνο και δεν προσθέτει απασχόληση στον εκπαιδευτικό
- ▶ Εξασφαλίζεται, σε κάποιο βαθμό, η δυνατότητα σύγκρισης σχολικών μονάδων και εκπαιδευτικών

- ▶ Εντοπίζονται ευκολότερα θετικές όψεις και αδυναμίες σχολικών μονάδων και εκπαιδευτικών.

B. Ορισμένες βασικές αδυναμίες, όπως:

- ▶ Καλλιεργεί το φόβο και όχι τη συνειδητοποίηση και την αυτογνωσία των εκπαιδευτικών
- ▶ Συχνά οι κρίσεις είναι αστήρικτες και υποκειμενικές
- ▶ Ενισχύει τον ατομισμό και όχι το συλλογικό πνεύμα της σχολικής μονάδας
- ▶ Συχνά διαμορφώνεται μια τυπική, ψευδής και άδικη εικόνα για σχολεία και εκπαιδευτικούς.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, για τον περιορισμό της υποκειμενικότητας των κρίσεων, παρουσιάζονται τάσεις διαμόρφωσης ρητών κριτηρίων και διαδικασιών.

2. Η εσωτερική αξιολόγηση, η οποία τις τελευταίες δεκαετίες εφαρμόζεται σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες (στις περισσότερες περιπτώσεις παράλληλα με την εξωτερική), έχει στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου μέσα από την ενεργοποίηση των εκπαιδευτικών (Αγγλία, Ιταλία, Γερμανία, Σουηδία, Φινλανδία κτλ.). Στα συστήματα αυτά, η εσωτερική αξιολόγηση έχει στόχο να καταστήσει τη σχολική μονάδα προνομιούχο πλαίσιο για ανάπτυξη καινοτομιών στην εκπαίδευση και για τη διαμόρφωση και τη συνεχή ανασυγκρότηση των εκπαιδευτικών πρακτικών. Η εσωτερική αξιολόγηση παρουσιάζεται και αυτή με πολλές μορφές, με επικρατέστερους τύπους:

- Την **ιεραρχική εσωτερική αξιολόγηση**, όπου οι ανώτεροι στη διοικητική ιεραρχία στο εσωτερικό της σχολικής μονάδας κρίνουν αυτούς που βρίσκονται χαμηλότερα.
- Τη **συλλογική εσωτερική αξιολόγηση ή αυτοαξιολόγηση**, η οποία παρουσιάζεται συνήθως σε αποκεντρωμένα εκπαιδευτικά συστήματα και στηρίζεται σε μια διαφορετική λογική. Συγκεκριμένα, η αυτοαξιολόγηση ακολουθεί διαδικασίες που **σχεδιάζονται, οργανώνονται, παρακολουθούνται και αξιολογούνται από παράγοντες της σχολικής μονάδας**. Η αυτοαξιολόγηση, επειδή ακριβώς πραγματοποιείται από τους εκπαιδευτικούς, διεισδύει στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, την ανιχνεύει από μέσα και ανατροφοδοτεί τις εκπαιδευτικές πρακτικές, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου.

A. Βασικά πλεονεκτήματα της **συλλογικής εσωτερικής αξιολόγησης ή αυτοαξιολόγησης** είναι:

- ▶ Ενεργοποιεί όλους τους παράγοντες της εκπαιδευτικής κοινότητας και ενισχύει τις σχέσεις εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας μεταξύ τους.
- ▶ Παρέχει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν με συγκεκριμένο τρόπο τις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας του σχολείου.
- ▶ Δημιουργεί προϋποθέσεις για πρωτοβουλίες και ανάληψη καινοτόμων δράσεων.
- ▶ Καλλιεργεί τη συνευθύνη και την αυτοδέσμευση.
- ▶ Αναδεικνύει και διαχέει θετικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες.
- ▶ Εντοπίζει αδυναμίες και δημιουργεί συνθήκες για βελτίωση.
- ▶ Υποδεικνύει στην εκπαιδευτική ιεραρχία, με συγκεκριμένο τρόπο, τα πεδία των παρεμβάσεων.
- ▶ Συμβάλλει στη βελτίωση των εκπαιδευτικών πρακτικών και στην αλλαγή της κουλτούρας του σχολείου.

B. Αντίθετα, στις βασικές της αδυναμίες συγκαταλέγονται:

- ▶ Ο κίνδυνος μιας καθαρά γραφειοκρατικής αντιμετώπισης της όλης διαδικασίας.
- ▶ Η πιθανότητα δημιουργίας εσωτερικών συγκρούσεων.
- ▶ Η έμφαση σε ανώδυνα ζητήματα.
- ▶ Η δημιουργία τάσεων εσωστρέφειας στις σχολικές μονάδες κ.λπ.

Σύμφωνα με όσα έχουν αναφερθεί, εκτιμούμε ότι στη χώρα αρχικά πρέπει να εφαρμοστεί ένα σύστημα αυτοαξιολόγησης, προκειμένου, εκτός των άλλων, να συμβάλει και στην καλλιέργεια κουλτούρας αξιολόγησης. Ωστόσο, και η συγκεκριμένη μορφή αυτοαξιολόγησης που προτείνεται μπορεί στην πράξη να παρουσιαστεί με δύο όψεις:

1. Να πάρει τη μορφή **μιας γραφειοκρατικής διαδικασίας που θα περιγράφει και θα αξιολογεί τη ρουτίνα του σχολείου**, με αποτέλεσμα να προσφέρει ελάχιστα στο διαρκές ζητούμενο που είναι η βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας.

2. Να **ενεργοποιήσει** το σύνολο των παραγόντων της εκπαιδευτικής κοινότητας, να **αξιοποιήσει τη φαντασία** τους, να συμβάλει στην **εφαρμογή καινοτομιών** στο σχολείο, να **αναδείξει σχεδιασμούς που θα ανοίγουν νέα πεδία** και θα **κινητοποιούν δυνάμεις**, καθώς και να **ανοίξει το σχολείο** στην κοινότητα και στην κοινωνία.

Παρόλα αυτά, τα κρίσιμα ερωτήματα που τίθενται επιτακτικά είναι:

- Είμαστε ευχαριστημένοι, ως παράγοντες της εκπαιδευτικής κοινότητας, από τον τρόπο που λειτουργούν σήμερα τα σχολεία;

- Θέλουμε πραγματικά να δοκιμάσουμε, με οργανωμένο τρόπο, αλλαγές συστημικού χαρακτήρα στην εκπαίδευση;

Η Αυτοξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου (ΑΕΕ) στο πλαίσιο του ιδιόμορφου συγκεντρωτισμού που χαρακτηρίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, συνιστά ένα καινοτόμο εγχείρημα υποστήριξης της αλλαγής δομών, διαδικασιών, σχέσεων και κουλτούρας προς την κατεύθυνση της σταδιακής αποσυγκέντρωσης, την **αναγνώριση της σχετικής αυτονομίας των σχολείων** και την **ενίσχυση των βαθμών ελευθερίας των εκπαιδευτικών** στην υλοποίηση του έργου τους. Έχει συστημικό χαρακτήρα και συνδέεται με πολλούς αλληλοεξαρτώμενους παράγοντες, όπως είναι τα μέσα και οι πόροι (υποδομές, εξοπλισμός, μορφή και περιεχόμενο της σχολικής γνώσης, μέσα διδασκαλίας), οι οργανωτικές και διοικητικές δομές, οι εκπαιδευτικές διαδικασίες (μέθοδοι διδασκαλίας, παιδαγωγικές πρακτικές), οι ενισχυτικές πρωτοβουλίες (επιμορφωτικές δραστηριότητες, αντισταθμιστικές και υποστηρικτικές παρεμβάσεις) κ.ά. Η διαδικασία και τα αποτελέσματα της ΑΕΕ επηρεάζονται από τις ουσιαστικές διαφορές και ανισότητες (κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές, γεωγραφικές) που υφίστανται μεταξύ των σχολικών μονάδων της χώρας, με συνέπεια **η διαδικασία της αυτοαξιολόγησης να αφορά και να προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολικής μονάδας**, ενώ **τα αποτελέσματα της ΑΕΕ δεν προσφέρονται για συγκριτικού χαρακτήρα κατάταξη των διαφορετικών σχολείων της χώρας**. Αντίθετα, η ΑΕΕ συνδέεται σε καταλυτικό βαθμό με ουσιαστικές αλλαγές στην κουλτούρα των ενδοσχολικών σχέσεων και την αναμόρφωση των εκπαιδευτικών πρακτικών στο σχολείο.

Εκτιμούμε ότι, αν το θελήσουν οι εκπαιδευτικοί, τα στελέχη της εκπαίδευσης και όλοι οι παράγοντες της εκπαιδευτικής κοινότητας, αναγνωρίζοντας ότι αυτό αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του έργου τους, μπορούν να αλλάξουν την κουλτούρα του σχολείου, να κινητοποιήσουν το σύστημα συνολικά και, τελικά, να δημιουργήσουν **ένα ποιοτικό και δημοκρατικό σχολείο**.

I. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΕΕ

1. Φιλοσοφία της ΑΕΕ

Η Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου (ΑΕΕ) στη σχολική μονάδα αποτελεί μια συνεχή δυναμική διαδικασία αυτοαξιολόγησης ενσωματωμένη στη λειτουργία του σχολείου. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει την αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης στο σχολείο και συνδέεται άμεσα με τον γενικότερο **εκπαιδευτικό σχεδιασμό** της σχολικής μονάδας, ο οποίος αποτελεί βασικό εργαλείο για την οργάνωση και διαχείριση του εκπαιδευτικού έργου.

Με την αυτοαξιολόγηση επιδιώκεται η διαμόρφωση «**κουλτούρας αξιολόγησης**» στα σχολεία, η οποία στηρίζεται στην παραγωγή και αξιοποίηση εκπαιδευτικών τεκμηρίων από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, συνδέεται με την εισαγωγή, την προώθηση και την εδραίωση ενός «**πολιτισμού εμπιστοσύνης**», που βασίζεται στην ανάπτυξη σχέσεων ευθύνης και συνεργασίας στο σχολείο και στην εκπαιδευτική κοινότητα. Η «κουλτούρα αξιολόγησης» στο σχολείο εισάγει, εμπεριέχει, αποτυπώνει και καθιερώνει στοιχεία:

- α) **συλλογικών διαδικασιών** που αναπτύσσουν οι ομάδες εργασίας και ο Σύλλογος Διδασκόντων, καθώς τα στοιχεία της **Ετήσιας Έκθεσης Αξιολόγησης** του σχολείου είναι προϊόν *συνεργασίας, συνεκτίμησης και συναπόφασης* όλων των εκπαιδευτικών του σχολείου,
- β) «**αξιολόγησης ομοτέχνων**» (peer evaluation) που αναπτύσσουν οι εκπαιδευτικοί για την ανατροφοδότησή τους. Η «αξιολόγηση μεταξύ των εκπαιδευτικών» συνιστά μια άτυπη μεν, αλλά βασική, ενδοσχολική υποστηρικτική δομή για την προώθηση σχέσεων αμοιβαιότητας και εμπιστοσύνης, την ανταλλαγή εμπειριών, την ανάπτυξη επιστημονικών συνεργασιών, τον εμπλουτισμό του ατομικού φακέλου του εκπαιδευτικού, την προώθηση μορφών αυτομόρφωσης και ενδοσχολικής επιμόρφωσης.
- γ) «**από κάτω προς τα πάνω**» (bottom – up) αξιολόγησης, καθώς :
 - οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να αξιολογούν το εκπαιδευτικό υλικό, τα εκπαιδευτικά μέσα και διαδικασίες, καθώς και τα στελέχη της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων τους
 - τα αποτελέσματα των σχολείων κοινοποιούνται προς τα ανώτερα κλιμάκια της εκπαιδευτικής ιεραρχίας, όχι μόνο για λόγους ενημέρωσης, αλλά και για να προτείνουν, να προωθήσουν και να υποστηρίξουν πρωτοβουλίες και δράσεις εκπαιδευτικής πολιτικής.

- δ) εφαρμογής της «**έρευνας δράσης**» (action research) στο πλαίσιο της ανάπτυξης των σχεδίων δράσης για τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου, τόσο της σχολικής μονάδας, όσο και της σχολικής τάξης.
- ε) θεμελίωσης της **ενδοσχολικής επιμόρφωσης** ως ενεργού, αναπόσπαστης και συμπληρωματικής διαδικασίας που υποστηρίζει την επιστημονική και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

2. Γιατί δίνεται έμφαση στην αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας;

Δίνεται έμφαση επειδή η αυτοαξιολόγηση:

- *Κινητοποιεί* όλους τους παράγοντες του σχολείου
- Τους *εμπλέκει* σε κοινά αποφασισμένες δράσεις
- Τους *δεσμεύει* απέναντι σε δικούς τους σχεδιασμούς
- *Εμπεδώνει* συνεργατικές συμπεριφορές
- *Αποσαφηνίζει* προβλήματα
- *Υποδεικνύει* πεδία για αυτομόρφωση και επιμόρφωση
- *Ανατροφοδοτεί* τον ετήσιο προγραμματισμό του σχολείου και *ενισχύει* την αποτελεσματικότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου
- Δεν έχει στόχο τον έλεγχο, αλλά τη *βελτίωση της ποιότητας* του εκπαιδευτικού έργου.

Μια σοβαρή παρέμβαση στο ζήτημα της βελτίωσης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου προϋποθέτει απόκτηση εμπειριών από στελέχη και εκπαιδευτικούς στις διαδικασίες της αυτοαξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου στη σχολική μονάδα.

3. Σκοπός και στόχοι

Γενικός σκοπός:

Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και η βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας.

Στόχοι:

- ✓ Η ανάδειξη της σχολικής μονάδας ως βασικού φορέα προγραμματισμού και αξιολόγησης του εκπαιδευτικού της έργου
- ✓ Η δημιουργία κουλτούρας αξιολόγησης στα σχολεία
- ✓ Η ενίσχυση της συνεργασίας και της συμμετοχής μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας
- ✓ Η ενίσχυση της αυτογνωσίας και της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών
- ✓ Η απόκτηση εμπειριών από στελέχη και εκπαιδευτικούς στο πεδίο της αξιολόγησης
- ✓ Η ανάδειξη θετικών σημείων και η διάχυση των καλών πρακτικών, καθώς και η επισήμανση των αδυναμιών
- ✓ Η ανάπτυξη δράσεων με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου στο χώρο του σχολείου
- ✓ Η διαμόρφωση κουλτούρας ανάληψης πρωτοβουλιών για σχεδιασμό δράσεων και επίλυση προβλημάτων
- ✓ Η συνεχής ανατροφοδότηση για το σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής και τον καθορισμό επιμορφωτικών και άλλων παρεμβάσεων
- ✓ Η αρτιότερη διοίκηση και λειτουργία των σχολικών μονάδων καθώς και η αποτελεσματική αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού
- ✓ Η αναβάθμιση των διδακτικών και παιδαγωγικών πρακτικών, η προώθηση της καινοτομίας και η ανάπτυξη υποστηρικτικών και αντισταθμιστικών πρακτικών.

4. Έξι κρίσιμα ερωτήματα

Προκειμένου να πετύχουμε την ικανοποίηση του σκοπού και των στόχων της αυτοαξιολόγησης, καλούμαστε να απαντήσουμε στα εξής έξι κρίσιμα ερωτήματα:

- ✓ Ποια είναι η ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου στο σχολείο μας σήμερα;
- ✓ Πού θέλουμε να φτάσουμε;
- ✓ Τι πρέπει και πώς πρέπει να το κάνουμε για να φτάσουμε εκεί που θέλουμε;
- ✓ Τι πρόοδο κάναμε;
- ✓ Πόσο και πώς ωφεληθήκαμε ως άτομα και ως σύνολο από την παραπάνω διαδικασία;
- ✓ Σε ποιους τομείς βελτιώθηκε η ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου και η εικόνα του σχολείου μας;

5. Αναγκαιότητες που προκύπτουν

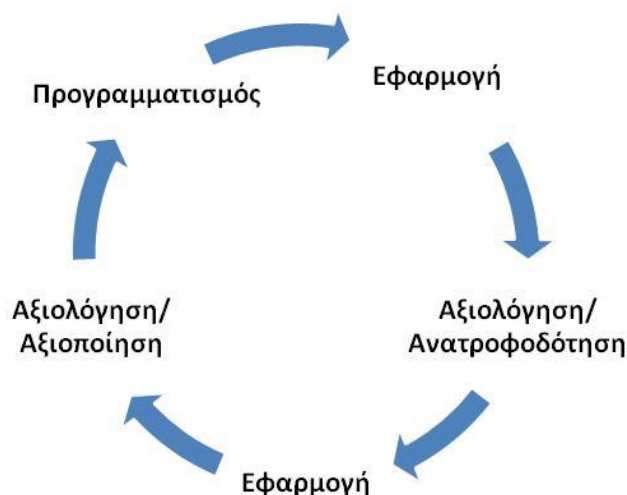
Επιχειρώντας να απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά, αναδεικνύονται οι ακόλουθες αναγκαιότητες που συγκροτούν και το πλαίσιο ανάπτυξης του εκπαιδευτικού σχεδιασμού της σχολικής μονάδας:

- ▶ Συστηματική αρχική μελέτη, διερεύνηση και αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας.
- ▶ Διατύπωση κοινά αποδεκτών στόχων και προτεραιοτήτων δράσης.
- ▶ Σχεδιασμός και υλοποίηση των κοινά αποφασισμένων δράσεων.
- ▶ Παρακολούθηση και αξιολόγηση του πραγματοποιηθέντος εκπαιδευτικού έργου.
- ▶ Ανατροφοδότηση από τα αποτελέσματα του πραγματοποιηθέντος εκπαιδευτικού έργου, αξιοποίησή τους στη διάχυση των καλών πρακτικών και στον καθορισμό νέων στόχων.

6. Το σχήμα Π-Ε-Α-Ε-Α: Οι διαδικασίες αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου

Για να απαντήσει το σχολείο στα παραπάνω βασικά ερωτήματα, αναπτύσσει σταθερές διαδικασίες αυτοαξιολόγησης, οι οποίες αποτελούν δομικό στοιχείο της ανάπτυξης του εκπαιδευτικού σχεδιασμού και προσδιορίζονται από το σχήμα Π-Ε-Α-Ε-Α (Προγραμμα-

τισμός, Εφαρμογή, Αξιολόγηση/ Ανατροφοδότηση, Εφαρμογή, Αξιολόγηση/ Αξιοποίηση).

Η καθιέρωση σταθερών διαδικασιών Π-Ε-Α-Ε-Α αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας του σχολείου, αφορά σε κάθε επιμέρους δραστηριότητα ή σύνολο δράσεων που υλοποιείται στη σχολική μονάδα, και αναδεικνύει το συνεχές του εκπαιδευτικού έργου κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Πιο συγκεκριμένα:

- **Προγραμματισμός:** Κάθε σχολική μονάδα, στην αρχή της σχολικής χρονιάς, λαμβάνοντας υπόψη την Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης της προηγούμενης σχολικής χρονιάς καθώς και τις νέες συνθήκες λειτουργίας ή τις ενδεχόμενες αλλαγές που έχουν επέλθει στο σχολείο, ιεραρχεί τις προτεραιότητές της, προγραμματίζει τις δραστηριότητες του σχολικού έτους, σχεδιάζει τις δράσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπιση προβλημάτων και αδυναμιών και τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού της έργου στο επίπεδο της σχολικής μονάδας όσο και στο επίπεδο τάξεων και τμημάτων και καθορίζει διαδικασίες παρακολούθησης και ανατροφοδότησης. Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζεται η συνοχή και η συνέχεια στη λειτουργία της σχολικής μονάδας ανεξαρτήτως των επιμέρους αλλαγών στο δυναμικό του σχολείου.
- **Εφαρμογή:** Η σχολική μονάδα υλοποιεί το εκπαιδευτικό έργο κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους (Πρόγραμμα Σπουδών, σχολικό πρόγραμμα, δραστηριότητες, παρεμβάσεις, δράσεις βελτίωσης κ.λπ.) με βάση τον προγραμματισμό που προηγήθηκε.

- **Αξιολόγηση/ Ανατροφοδότηση:** Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους (π.χ. ανά τρίμηνο) εφαρμόζονται διαδικασίες παρακολούθησης, διαμορφωτικής αξιολόγησης και ανατροφοδότησης του εκπαιδευτικού έργου (τόσο στο επίπεδο της σχολικής μονάδας π.χ. πρόοδος δράσεων) όσο και στο επίπεδο τάξεων και τμημάτων (π.χ. βαθμολογίες/ πρόοδος μαθητών). Η ενδιάμεση αυτή αξιολόγηση αφορά όλες τις επιμέρους δραστηριότητες που υλοποιούνται από τη σχολική μονάδα στους διαφόρους τομείς του εκπαιδευτικού έργου (οργάνωση και διοίκηση, διδασκαλία, σχέσεις κ.λπ.), ώστε να υπάρχει διαρκής ανατροφοδότηση σχετικά με τη λειτουργία του σχολείου και την πρόοδο των μαθητών.
- **Εφαρμογή:** Η σχολική μονάδα αναπτύσσει το εκπαιδευτικό έργο λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της ενδιάμεσης αξιολόγησης και προβαίνει στη λήψη μέτρων ή στην τροποποίηση του αρχικού προγραμματισμού, όπου απαιτείται, με βάση την ανατροφοδότηση, με σκοπό την προσαρμογή σε νέα δεδομένα ή τη βελτίωση των διαδικασιών.
- **Αξιολόγηση/ Αξιοποίηση:** Στο τέλος του σχολικού έτους, η σχολική μονάδα αξιολογεί την πρόοδο και/ ή τα αποτελέσματα των επιμέρους δράσεων/ δραστηριοτήτων και του εκπαιδευτικού έργου γενικότερα, με βάση το πλαίσιο της ΑΕΕ. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αξιοποιούνται για τον προγραμματισμό του επόμενου σχολικού έτους.

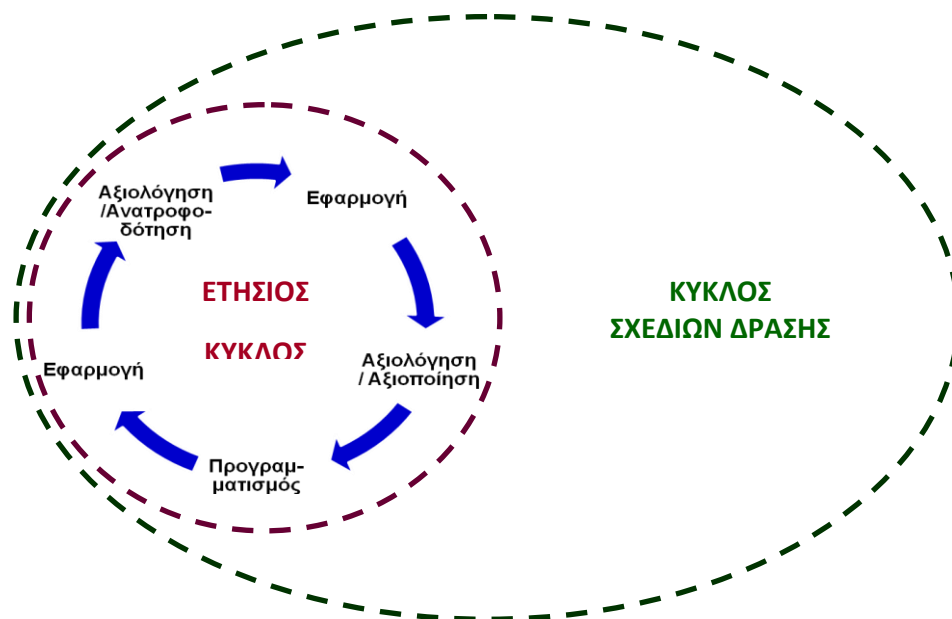
Οι διαδικασίες του παραπάνω σχήματος Π-Ε-Α-Ε-Α αναπτύσσονται στο πλαίσιο και των δύο κύκλων αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου (Ετήσιου και Σχεδίων Δράσης) που περιγράφονται στην επόμενη ενότητα.

7. Οι δύο κύκλοι αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας υλοποιείται σε δύο παράλληλους χρονικούς κύκλους:

- στον **κύκλο της ετήσιας λειτουργίας της σχολικής μονάδας** και
- στον **κύκλο των Σχεδίων Δράσης** με σκοπό τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου.

Ο κύκλος της ετήσιας λειτουργίας ξεκινά με τον Ετήσιο Προγραμματισμό στην αρχή του σχολικού έτους, συνεχίζεται με την ανάπτυξη όλων των δράσεων του σχολικού προγράμματος (εφαρμογής, παρακολούθησης, ενδιάμεσης αξιολόγησης, ανατροφοδότησης) και ολοκληρώνεται με την Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης της σχολικής μονάδας, τα αποτελέσματα της οποίας αξιοποιούνται στον προγραμματισμό και τον σχεδιασμό των δράσεων του επόμενου σχολικού έτους.

Οι κύκλοι των Σχεδίων Δράσης εντάσσονται στον ετήσιο κύκλο λειτουργίας του σχολείου, είναι συνεχείς και επαναλαμβανόμενοι και η διάρκειά τους μπορεί να είναι μικρότερη ή να υπερβαίνει το σχολικό έτος. Στις ετήσιες εκθέσεις αξιολόγησης περιλαμβάνεται η αποτύπωση της προόδου των Σχεδίων Δράσης και ο σχεδιασμός των δράσεων του επόμενου σχολικού έτους.

Οι διαδικασίες υλοποίησης των δύο κύκλων της ΑΕΕ περιγράφονται στο κεφάλαιο III του παρόντος τόμου ενώ ειδικότερη αναφορά στις διαδικασίες που απαιτεί η πρώτη διετία της εφαρμογής του θεσμού γίνεται στο κεφάλαιο IV.

II. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΠΕΔΙΩΝ ΤΗΣ ΑΕΕ

1. Πλαίσιο αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου

Στη διαδικασία της αυτοαξιολόγησης λαμβάνονται υπόψη τεκμήρια της σχολικής μονάδας (ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά), τα οποία αντιστοιχούν στις ακόλουθες αναλυτικές/ ερμηνευτικές κατηγορίες του εκπαιδευτικού έργου:

- **Δεδομένα του σχολείου**
- **Διαδικασίες του σχολείου**
- **Αποτελέσματα του σχολείου**

Σε καθεμία από τις παραπάνω κατηγορίες, η σχολική πραγματικότητα προσδιορίζεται μέσα από τρία επίπεδα ανάλυσης:

A. Τομείς

B. Δείκτες ανά τομέα

Γ. Κριτήρια ανά δείκτη

Κάθε επίπεδο ανάλυσης έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και συμβάλλει με διαφορετικό τρόπο στη διαδικασία και στα αποτελέσματα της αξιολόγησης.

Οι τομείς, οι δείκτες και τα κριτήρια δεν είναι ισότιμα μεταξύ τους. Αποκτούν διαφορετική σημασία κατά την υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου και η αξία τους επηρεάζεται από τις διαφορές μεταξύ των σχολικών μονάδων.

2. Τομείς αξιολόγησης

Σε ένα πρώτο επίπεδο, το έργο που επιτελείται στο σχολείο αναλύεται στους ακόλουθους 7 τομείς:

A. Δεδομένα του σχολείου

1ος Τομέας: **Μέσα και Πόροι**

B. Διαδικασίες του σχολείου

2ος Τομέας: **Ηγεσία και Διοίκηση του Σχολείου**

3ος Τομέας: **Διδασκαλία και Μάθηση**

4ος Τομέας: **Κλίμα και Σχέσεις στο Σχολείο**

5ος Τομέας: **Προγράμματα, Παρεμβάσεις και Δράσεις Βελτίωσης**

Γ. Αποτελέσματα του σχολείου

6ος Τομέας: **Εκπαιδευτικά Αποτελέσματα**

7ος Τομέας: **Αποτελέσματα του Σχολείου**

3. Δείκτες αξιολόγησης

Στο δεύτερο επίπεδο ανάλυσης, οι παραπάνω τομείς εξειδικεύονται σε δείκτες αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου.

Κάθε δείκτης αντιπροσωπεύει συγκεκριμένες παραμέτρους που θεωρούνται καθοριστικές για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου και συνιστά το ουσιαστικό επίπεδο της αξιολόγησής του.

4. Κριτήρια αξιολόγησης

- Κάθε δείκτης ή κατηγορία δεικτών αποτιμάται βάσει κριτηρίων.
- Τα κριτήρια αποτελούν επιμέρους δομικά στοιχεία ενός δείκτη και συγκροτούνται με βάση ενδείξεις και αποτελέσματα της εκπαιδευτικής έρευνας. Με τα κριτήρια επιχειρείται η διερεύνηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού έργου σε βασικά εκπαιδευτικά θέματα, τα οποία συνθέτουν το συγκεκριμένο δείκτη. Επιπλέον, συνιστούν και επιμέρους σημαντικά εκπαιδευτικά ζητήματα τα οποία τίθενται προς αξιολόγηση από τα μέλη της σχολικής κοινότητας.
- Για την εκτίμηση της σχολικής πραγματικότητας ως προς τα επιμέρους κριτήρια ποιότητας, μπορούν να αξιοποιηθούν ποσοτικά δεδομένα άμεσα διαθέσιμα στη

σχολική μονάδα (δεδομένα καταγεγραμμένα σε φόρμες αποτύπωσης ή ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, όπως π.χ. αριθμός αιθουσών, επιφάνεια αιθουσών ανά μαθητή, μαθητές ανά Η/Υ) αλλά και δεδομένα – ποιοτικά και ποσοτικά - τα οποία συγκεντρώνονται με την αξιοποίηση άλλων ερευνητικών μεθόδων και εργαλείων άντλησης πληροφοριών (ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις για τη διερεύνηση των απόψεων των μαθητών και των εκπαιδευτικών κ.λπ.)

5. Θεματικό πλαίσιο της ΑΕΕ

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε αναλυτικά όλους τους τομείς, τους δείκτες και τα κριτήρια αυτοαξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου. **Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου πραγματοποιείται ουσιαστικά στο επίπεδο των δεικτών.**

Η ανάλυση των δεικτών σε κριτήρια είναι συμβατική και επιτρέπει στις σχολικές μονάδες να προχωρήσουν σε προσθήκες και αλλαγές, ώστε να αναπροσαρμόσουν το πλαίσιο των κριτηρίων σε κάθε δείκτη με βάση τη βαθμίδα, τις ιδιαιτερότητες και το προφίλ τους.

Α. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	
Τομέας 1. Μέσα και Πόροι	
Δείκτες	Κριτήρια
1.1. Σχολικός χώρος, υλικοτεχνική υποδομή και οικονομικοί πόροι	<ul style="list-style-type: none"> • Επάρκεια και καταλληλότητα σχολικών χώρων • Επάρκεια και καταλληλότητα εξοπλισμού και μέσων του σχολείου • Επάρκεια οικονομικών πόρων
1.2. Στελέχωση του σχολείου	<ul style="list-style-type: none"> • Επάρκεια διδακτικού προσωπικού (αριθμός, σύνθεση, επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση, εμπειρία των εκπαιδευτικών) • Επάρκεια λοιπού προσωπικού

Β. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ**Τομέας 2. Ηγεσία και Διοίκηση του Σχολείου**

Δείκτες	Κριτήρια
2.1. Οργάνωση και συντονισμός της σχολικής ζωής	<ul style="list-style-type: none">• Διατύπωση των βασικών επιδιώξεων του σχολείου (όραμα, αξίες και στόχοι του σχολείου)• Διαμόρφωση συμμετοχικού, συλλογικού και συνεργατικού πλαισίου εργασίας όλων των παραγόντων της σχολικής μονάδας• Διαμόρφωση και εφαρμογή ενός λειτουργικού σχολικού προγράμματος
2.2. Διαχείριση και αξιοποίηση μέσωσν και πόρων	<ul style="list-style-type: none">• Ορθολογική διαχείριση οικονομικών πόρων• Αξιοποίηση των διαθέσιμων χώρων και του εξοπλισμού• Προσβασιμότητα και ασφάλεια των μαθητών σε όλους τους χώρους του σχολείου• Ένταξη και αξιοποίηση των ΤΠΕ στη λειτουργία του σχολείου
2.3. Αξιοποίηση, υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	<ul style="list-style-type: none">• Αξιοποίηση της εμπειρίας και των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών• Υποστήριξη της συνεχούς επιστημονικής και παιδαγωγικής εξέλιξης των εκπαιδευτικών• Υποστήριξη του έργου των εκπαιδευτικών και των συνεργασιών μεταξύ τους

Τομέας 3. Διδασκαλία και Μάθηση	
3.1. Ανάπτυξη και εφαρμογή διδακτικών πρακτικών	<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδιασμός /δόμηση της διδασκαλίας και αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου • Καταλληλότητα και ποικιλία διδακτικών προσεγγίσεων • Χρήση διαθέσιμου εξοπλισμού και μέσων από εκπαιδευτικούς και μαθητές • Διάδραση εκπαιδευτικού-μαθητή και ενεργός συμμετοχή του μαθητή στη διαδικασία της μάθησης
3.2. Ανάπτυξη και εφαρμογή παιδαγωγικών πρακτικών και πρακτικών αξιολόγησης των μαθητών	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της παιδαγωγικής σχέσης δασκάλου-μαθητή • Χρήση ποικίλων μεθόδων αξιολόγησης • Συστηματική παρακολούθηση της προόδου και ανατροφοδότηση των μαθητών για την ποιότητα της εργασίας τους • Αξιοποίηση δεδομένων αξιολόγησης για ανατροφοδότηση της διδασκαλίας
Τομέας 4. Κλίμα και Σχέσεις στο Σχολείου	
4.1. Σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών-μαθητών και μεταξύ των μαθητών	<ul style="list-style-type: none"> • Αποτελεσματική διαχείριση της συμπεριφοράς των μαθητών • Ανάπτυξη πρωτοβουλιών για δημιουργική συνεργασία εκπαιδευτικών – μαθητών • Συμμετοχή των μαθητών στη διαμόρφωση των ρυθμιστικών πρακτικών που διέπουν τη σχολική ζωή • Παροχή ευκαιριών για δημιουργική συνεργασία και συλλογική δράση των μαθητών
4.2. Σχέσεις του σχολείου με γονείς και συνεργασίες με εκπαιδευτικούς - κοινωνικούς φορείς	<ul style="list-style-type: none"> • Διαμόρφωση μηχανισμών τακτικής και αμφίδρομης επικοινωνίας με τους γονείς • Ποιότητα ενημέρωσης των γονέων σχετικά με την πρόοδο των παιδιών τους • Οικοδόμηση σχέσεων συνεργασίας με άλλα σχολεία, εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς φορείς

Τομέας 5. Προγράμματα, Παρεμβάσεις και Δράσεις Βελτίωσης

<p>5.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα και καινοτομίες, υποστηρικτικές και αντισταθμιστικές παρεμβάσεις</p>	<ul style="list-style-type: none">• Υλοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων για τον εμπλουτισμό του Προγράμματος Σπουδών• Ανάλυση καινοτόμων πρωτοβουλιών και υποστήριξη καινοτομικών παρεμβάσεων• Υλοποίηση ειδικών υποστηρικτικών - αντισταθμιστικών προγραμμάτων για ορισμένες κατηγορίες μαθητών• Υιοθέτηση μέτρων και παρεμβάσεων στο σχολείο για την αντιμετώπιση προβλημάτων φοίτησης και διαρροής
<p>5.2. Ανάπτυξη και εφαρμογή Σχεδίων Δράσης για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου</p>	<ul style="list-style-type: none">• Υποστήριξη μιας συνεχούς και συστηματικής διαδικασίας προγραμματισμού και βελτίωσης του εκπαιδευτικού έργου• Διευρυμένη συμμετοχή των μελών της σχολικής κοινότητας στη διαμόρφωση, εφαρμογή και αξιολόγηση Σχεδίων Δράσης• Αξιοποίηση και βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων των Σχεδίων Δράσης

Γ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	
Τομέας 6. Εκπαιδευτικά αποτελέσματα	
Δείκτες	Κριτήρια
6.1. Φοίτηση και διαρροή των μαθητών	<ul style="list-style-type: none"> Υψηλά επίπεδα φοίτησης των μαθητών σε όλες τις τάξεις του σχολείου Περιορισμένη διαρροή μαθητών
6.2. Επιτεύγματα και πρόοδος των μαθητών	<ul style="list-style-type: none"> Εκπαιδευτικά επιτεύγματα των μαθητών που ανταποκρίνονται στους στόχους του Προγράμματος Σπουδών Πρόοδος όλων των μαθητών σε σχέση με προηγούμενα επιτεύγματά τους Μείωση της διαφοράς στις επιδόσεις των μαθητών κατά τη διάρκεια της χρονιάς
6.3. Ατομική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη του δυναμικού κάθε μαθητή, ανεξαρτήτως ικανοτήτων, γένους, κοινωνικής, πολιτισμικής προέλευσης ή άλλων ιδιαιτεροτήτων Ανάπτυξη των ατομικών και κοινωνικών ικανοτήτων των μαθητών Ικανοποίηση των μαθητών από την εκπαιδευτική διαδικασία
Τομέας 7. Αποτελέσματα του σχολείου	
7.1. Επίτευξη των στόχων του σχολείου	<ul style="list-style-type: none"> Ανταπόκριση του σχολείου στις θεσμικές του υποχρεώσεις Επίτευξη των ετήσιων στόχων του σχολείου Αποτελεσματικότητα των Σχεδίων Δράσης Ικανοποίηση των αναγκών όλων των μελών της σχολικής κοινότητας

III. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΑΕΕ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Ο προγραμματισμός του εκπαιδευτικού έργου

Ο προγραμματισμός του εκπαιδευτικού έργου πραγματοποιείται στην αρχή του σχολικού έτους με ευθύνη του Διευθυντή και του Συλλόγου Διδασκόντων, και βασίζεται στα αποτελέσματα της ετήσιας αξιολόγησης του προηγούμενου έτους όπως αποτυπώνονται στην Έκθεση Αξιολόγησης του σχολείου. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, ο Σύλλογος Διδασκόντων προβαίνει στην ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και προγραμματίζει τις επιμέρους δράσεις/ δραστηριότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου, εστιάζοντας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και των αδυναμιών που έχουν εντοπιστεί, με σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας της σχολικής μονάδας.

2. Εφαρμογή, παρακολούθηση, ανατροφοδότηση και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου

Η υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου βασίζεται στον ετήσιο προγραμματισμό που προηγήθηκε και πραγματοποιείται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και τον κανονισμό του σχολείου με ευθύνη του Διευθυντή και του Συλλόγου Διδασκόντων. Αφορά σε όλες τις επιμέρους δραστηριότητες ή δράσεις που έχουν σχεδιαστεί με βάση τον καθορισμό των προτεραιοτήτων της σχολικής μονάδας.

Ιδιαίτερη σημασία κατά την υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου έχει η τήρηση των διαδικασιών του σχήματος Π-Ε-Α-Ε-Α, με έμφαση στην παρακολούθηση της πορείας των δραστηριοτήτων και των δράσεων, στην ενδιάμεση αξιολόγηση και στην ανατροφοδότηση ώστε είναι δυνατή η λήψη μέτρων ή η τροποποίηση των δράσεων.

3. Ανάπτυξη σχεδίων δράσης για τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου στο σχολείο

Παράλληλα με την υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου, το σχολείο προχωρά στην ανάπτυξη, εφαρμογή, αξιολόγηση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων Σχεδίων Δράσης που έχουν επιλεγεί και σχεδιαστεί βάσει των προτεραιοτήτων της σχολικής μονάδας. Στο πλαίσιο των διαδικασιών αυτών, το σχολείο, αξιοποιώντας τη γνώση που έχει παραχθεί από την αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου, **επιλέγει προτεραιότητες, ιεραρ-**

χεί στόχους και σχεδιάζει δράσεις, προκειμένου η υλοποίησή τους να συμβάλει με συστηματικό τρόπο στη **βελτίωση** του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου.

Η διαδικασία αναπτύσσεται καθόλη τη διάρκεια του σχολικού έτους, στο πλαίσιο της οποίας επιμέρους **ομάδες εργασίας** του σχολείου δραστηριοποιούνται **παράλληλα**, είτε για την υλοποίηση Σχεδίων Δράσης διαφορετικής διάρκειας, είτε για την προετοιμασία νέων, πριν την ολοκλήρωση των προηγούμενων.

Η ανάπτυξη των Σχεδίων Δράσης βασίζεται στο σχήμα Π-Ε-Α-Ε-Α και στηρίζεται στην υλοποίηση της έρευνας δράσης στο σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να αποφασιστεί, ανάλογα με τις δυνατότητες της σχολικής μονάδας, τη φύση των προβλημάτων που επιχειρεί να αντιμετωπίσει και τις ανάγκες του Σχεδίου Δράσης, η διενέργεια Συστηματικής Διερεύνησης του επιλεγμένου τομέα/ δείκτη πριν το σχεδιασμό της Δράσης ή και μετά από αυτή, για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της. Η παρακολούθηση της εφαρμογής των διαδικασιών αποτελεί βασική παράμετρο στη διαμόρφωση της «κουλτούρας αξιολόγησης» και στην ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με τη σύνταξη Έκθεσης Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης. Τα αποτελέσματα ή η πρόοδος των δράσεων καταγράφονται και στην Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης του σχολείου (για την ανάπτυξη, την παρακολούθηση της εφαρμογής και την αξιολόγηση των Σχεδίων Δράσης δίνονται οδηγίες και αναλυτικά παραδείγματα στον τόμο IV).

4. Ετήσια έκθεση αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου

Οι σχολικές μονάδες όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης της χώρας αξιολογούν την ποιότητα του εκπαιδευτικού τους έργου σε **ετήσια βάση**.

Στο τέλος κάθε σχολικού έτους, το σχολείο αποτιμά την πρόοδο ή/και τα αποτελέσματα των Σχεδίων Δράσης που υλοποιήθηκαν, καθώς και το σύνολο του εκπαιδευτικού έργου σε όλους τους δείκτες ποιότητας, με βάση το πλαίσιο της ΑΕΕ. Μεγαλύτερη έμφαση αναμένεται να δοθεί στους δείκτες εκείνους στους οποίους σημειώθηκε κάποια μεταβολή, είτε θετική, είτε αρνητική, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο η μεταβολή αυτή επηρέασε το εκπαιδευτικό έργο. Για τους υπόλοιπους δείκτες, στους οποίους δεν παρήχθη κάποιο δεδομένο ή αποτέλεσμα στο απερχόμενο σχολικό έτος, σημειώνεται συνοπτικά ότι δεν υπήρξε αξιοσημείωτη μεταβολή σε σχέση με την προηγούμενη σχολική χρονιά.

Η ετήσια αξιολόγηση αποτελεί μια συλλογική διαδικασία λήψης απόφασης, η οποία πραγματοποιείται με ευθύνη του Διευθυντή της σχολικής μονάδας σε συνεργασία με τον Σύλλογο Διδασκόντων. Στη διαδικασία αυτή λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις των συλλογικών οργάνων του σχολείου, οι οποίες βασίζονται στα τεκμήρια του σχολείου

(αρχεία, πηγές, ερευνητικά δεδομένα που παρήχθησαν κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ατομικοί φάκελοι/portfolio των εκπαιδευτικών κλπ.).

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης καταγράφονται στην **Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης** του σχολείου, η οποία αναρτάται στο Δίκτυο της ΑΕΕ και στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Η έκθεση αυτή αποτελεί τη βάση στην οποία θα στηριχθεί ο προγραμματισμός του επόμενου σχολικού έτους.

5. Τα στάδια ανάπτυξης των δύο κύκλων της ΑΕΕ

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται τα στάδια των δύο κύκλων της ΑΕΕ κατά την πρώτη εφαρμογή του θεσμού. Ο ετήσιος κύκλος έχει σαφή και επαναλαμβανόμενη δομή και ανάπτυξη, όπως και ο κύκλος των Σχεδίων Δράσης, ο οποίος όμως δεν έχει σαφές χρονικό πλαίσιο. Για τον λόγο αυτό και για τις ανάγκες της πρώτης εφαρμογής του θεσμού παρουσιάζεται εδώ η ανάπτυξη των δύο κύκλων στα δύο πρώτα χρόνια της εφαρμογής.

ΑΕΕ: Οι δύο κύκλοι αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου:

Ο ετήσιος κύκλος και ο κύκλος των Σχεδίων Δράσης

	Σεπ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ	Ιαν	Φεβ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	
Α' Έτος	Ετήσιος Πρόγραμμα τισμός	Υλοποίηση Σχολικού Προγράμματος									Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης Σχολείου
		Ετήσιος Κύκλος Σχολείου	Ενδιάμεση Αξιολόγηση	Ενδιάμεση Αξιολόγηση	Σχεδιασμός & Προετοιμασία Σχεδίου Δράσης					Έκθεση Προόδου Σχεδίου Δράσης	
	Κύκλος Σχεδίου Δράσης	Γενική Εκτίμηση Εικόνας Σχολείου	Συστηματική Διερεύνηση Δεικτών	Ιεράρχηση Προτεραιοτήτων Επιλογή Σχεδίου Δράσης							

		Σεπ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ	Ιαν	Φεβ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιούνιος	
Β΄ Έτος	Ετήσιος Κύκλος Σχολείου	Ετήσιος Προγραμματισμός (Λαμβάνεται υπόψη η Ετήσια Έκθεση του προηγούμενου έτους)	Υλοποίηση Σχολικού Προγράμματος				Ενδιάμεση Αξιολόγηση				Ενδιάμεση Αξιολόγηση	Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης Σχολείου Έκθεση Αποτελεσμάτων του Σχεδίου Δράσης
	Κύκλος Σχεδίου Δράσης						Υλοποίηση Σχεδίου Δράσης				Υλοποίηση Σχεδίου Δράσης	

ΙV. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ (ΔΙΕΤΙΑ) ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΕΕ

1. Η ανάπτυξη «κουλτούρας αξιολόγησης» στο σχολείο

Ένας βασικός στόχος της «Αυτοαξιολόγησης» εκτός από την αξιολόγηση της εφαρμογής του σχολικού προγράμματος είναι η ανάπτυξη «κουλτούρας αξιολόγησης» στο σχολείο. Για τον λόγο αυτό προτείνεται να εφαρμοστεί σταδιακά, ώστε οι αλλαγές στην «κουλτούρα του σχολείου» να στηρίζονται στη συναίνεση και στην αποδοχή και να διασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευτικών του σχολείου στις διαδικασίες της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου.

Η εφαρμογή της αυτοαξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου στη σχολική μονάδα κατά την πρώτη περίοδο της εφαρμογής του θεσμού της ΑΕΕ έχει διάρκεια δύο ετών. Κατά τη διάρκεια της διετούς περιόδου επιχειρείται η **διαμόρφωση της «κουλτούρας αξιολόγησης στο σχολείο», μέσα από τη σύνδεση των δράσεων του ετήσιου κύκλου με τον κύκλο της ανάπτυξης των Σχεδίων Δράσης.**

Η εισαγωγή της κουλτούρας αξιολόγησης στο σχολείο συνδέεται με μια σειρά από ενέργειες, όπως :

- η εκτίμηση της εικόνας του σχολείου (που βρισκόμαστε σήμερα;),
- η διατύπωση οράματος για το σχολείο (που θέλουμε να φτάσουμε;),
- ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός και ο προγραμματισμός του εκπαιδευτικού έργου (τι θέλουμε να επιτύχουμε και πως θα το κάνουμε;),
- η παρακολούθηση και ανατροφοδότηση των διαδικασιών εφαρμογής (τι πρόοδο κάναμε;),
- η αξιολόγηση (πόσο και πώς ωφεληθήκαμε ως άτομα και ως σύνολο;) και
- η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων (βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και της εικόνα του σχολείου).

Οι παραπάνω ενέργειες συνδέονται τόσο με την εφαρμογή του σχολικού προγράμματος, όσο και με την ανάπτυξη Σχεδίων Δράσης. Όλες όμως αποτελούν αναπόσπαστα μέρη της φιλοσοφίας και της διαδικασίας της «Αυτοαξιολόγησης» και της εφαρμογής του θεσμού. Οι επιμέρους δράσεις κατά τη διάρκεια της διετούς περιόδου θα πρέπει να πραγματοποιούνται παράλληλα και ισόρροπα, ώστε να αναπτυχθεί η αναγκαία τεχνογνωσία και εμπειρία από τους εκπαιδευτικούς χωρίς να διαταραχθεί η ομαλή λειτουρ-

γία του σχολείου. Υπενθυμίζεται ότι η εφαρμογή της αυτοαξιολόγησης στο σχολείο στηρίζεται στις διαδικασίες Π-Ε-Α-Ε-Α και δίνει έμφαση στην παραγωγή, στην αξιολόγηση και στην αξιοποίηση τεκμηρίων από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς.

2. Δράσεις της αυτοαξιολόγησης κατά το 1ο έτος της εφαρμογής του Θεσμού της ΑΕΕ

Οι βασικές δράσεις κατά το 1ο έτος της εφαρμογής του Θεσμού της ΑΕΕ (Ετήσιος Προγραμματισμός, Υλοποίηση Σχολικού Προγράμματος και Ανάπτυξη Σχεδίων Δράσης) περιγράφηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

Ειδικά όμως, για το **1ο έτος** της εφαρμογής του Θεσμού της ΑΕΕ, και δεδομένου ότι δεν υπάρχει προηγούμενη εμπειρία αξιολόγησης ή καταγραφή της κατάστασης του σχολείου, στις διαδικασίες εφαρμογής της ΑΕΕ, θα πρέπει να συμπεριληφθούν τα ακόλουθα:

2.1. Γενική εκτίμηση της εικόνας του σχολείου

Η διαδικασία πραγματοποιείται άπαξ κατά την έναρξη της διαδικασίας αυτοαξιολόγησης. Μπορεί όμως να επαναλαμβάνεται με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων, σε επιμέρους δείκτες ή στο σύνολο των δεικτών του εκπαιδευτικού έργου ανά χρονικά διαστήματα, εξαιτίας αλλαγών στη σύνθεση του ανθρώπινου δυναμικού ή της Διεύθυνσης του σχολείου. Η διαδικασία αποτελεί το πρώτο βήμα για την εισαγωγή της «κουλτούρας αξιολόγησης» στο σχολείο. (Οι διαδικασίες της Γενικής Εκτίμησης περιγράφονται λεπτομερώς στον τόμο II. Σχέδιο της Έκθεσης Γενικής Εκτίμησης παρέχεται στον τόμο V).

2.2. Συστηματική διερεύνηση επιλεγμένων δεικτών του εκπαιδευτικού έργου

Η Συστηματική Διερεύνηση επιλεγμένων δεικτών του εκπαιδευτικού έργου, διεξάγεται κατά το *α'* τετράμηνο του σχολικού έτους από ομάδα/ες εκπαιδευτικών ανάλογα με το μέγεθος¹ και το δυναμικό της σχολικής μονάδας (προτείνεται να πραγματοποιείται από διαφορετικές ομάδες εκπαιδευτικών, ώστε να αποκτηθεί η σχετική εμπειρία από όλους τους εκπαιδευτικούς).

Η διαδικασία αυτή αφορά σε μια ενδεδειγμένη και σε βάθος διερεύνηση των δεικτών, οι οποίοι είτε επιλέχθηκαν κατά τη διαδικασία της Γενικής Εκτίμησης είτε προκύπτουν από περιφερειακές ή εθνικές προτεραιότητες, με στόχο να αποκτήσει το σχολείο εγκυρότερη γνώση της κατάστασης που βρίσκεται και να επιλέξει τα κατάλληλα Σχέδια Δράσης που θα συμβάλουν στη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου.

¹ Η Συστηματική Διερεύνηση είναι προαιρετική για τις ολιγοθέσιες σχολικές μονάδες.

Η Συστηματική Διερεύνηση συνδέεται με την εισαγωγή της «έρευνας δράσης» στο σχολείο, ενισχύει τη γνώση και την εμπειρία των εκπαιδευτικών, και ευνοεί την ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ τους. Η εφαρμογή της προϋποθέτει την επιλογή και αξιοποίηση κατάλληλων μεθόδων και εργαλείων διερεύνησης όπως η διατύπωση ερωτημάτων, η καταγραφή δεδομένων, η σύνταξη ερωτηματολογίων, η διαμόρφωση σχεδίων συνέντευξης και παρατήρησης (οδηγίες για τις διαδικασίες της Συστηματικής Διερεύνησης παρέχονται στον τόμο II ενώ υποστηρικτικό υλικό και εργαλεία για τη διερεύνηση των επιμέρους δεικτών παρατίθενται στον τόμο III).

Τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής αποτυπώνονται στην Έκθεση Συστηματικής Διερεύνησης του σχολείου (Σχέδιο της Έκθεσης Συστηματικής Διερεύνησης παρέχεται στον τόμο V).

2.3. Σχεδιασμός και προετοιμασία σχεδίων δράσης

Κατά το β' τετράμηνο του πρώτου έτους εφαρμογής του θεσμού (Ιαν. - Μάιος), η σχολική μονάδα προχωρά στην επιλογή, τον σχεδιασμό και την προετοιμασία των Σχεδίων Δράσης βελτίωσης του εκπαιδευτικού έργου που θα υλοποιηθούν το επόμενο σχολικό έτος. Η διαδικασία αυτή συνδέεται με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και βασίζεται στα αποτελέσματα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου που έχει προηγηθεί (Γενική Εκτίμηση και Συστηματική Διερεύνηση) και, ειδικότερα, στον εντοπισμό των αδυναμιών και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων βελτίωσης του σχολείου. Αποτελεί επίσης βασική παράμετρο στη διαμόρφωση της «κουλτούρας αξιολόγησης» και στην ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Το αποτέλεσμα της διαδικασίας αποτυπώνεται στην Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης του σχολείου για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό δίνεται λεπτομερής περιγραφή στον τόμο II ενώ για την ανάπτυξη των Σχεδίων Δράσης δίνονται οδηγίες και παραδείγματα στον τόμο IV).

2.4. Έκθεση αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου

Στο τέλος του σχολικού έτους ο Σύλλογος Διδασκόντων προβαίνει στη συνολική αποτίμηση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας την οποία αποτυπώνει στην Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης. Η έκθεση αυτή αποτυπώνει την αξιολόγηση όλων των δεικτών του πλαισίου της ΑΕΕ και βασίζεται στα αποτελέσματα της Γενικής Εκτίμησης (ή και της Συστηματικής Διερεύνησης), με έμφαση στις αδυναμίες και οι υπεροχές του σχολείου όπως εντοπίστηκαν από τις παραπάνω διαδικασίες, αξιοποιεί δε τεκμήρια του σχολείου και των εκπαιδευτικών καθώς και τα δεδομένα που παρήχθησαν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Περιλαμβάνει επίσης στοιχεία που αφορούν στην επιλογή και τον σχεδιασμό των Σχεδίων Δράσης βελτίωσης που θα αναπτυχθούν την επόμενη σχολική χρονιά και αποτελεί τη βάση για την υλοποίησή τους και τον προγραμματισμό του επόμενου έτους.

Η Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης του σχολείου αναρτάται στο Δίκτυο της ΑΕΕ και στην ιστοσελίδα του σχολείου (Σχέδιο της Ετήσιας Έκθεσης Αξιολόγησης παρέχεται στον τόμο V).

3. Δράσεις της αυτοαξιολόγησης κατά το 2ο έτος της εφαρμογής του θεσμού της ΑΕΕ

Κατά το **2ο έτος** της εφαρμογής του θεσμού της ΑΕΕ, η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου αφορά στα ακόλουθα:

Α. Ετήσιος Προγραμματισμός που βασίζεται στα αποτελέσματα της Έκθεσης Αξιολόγησης του προηγούμενου έτους, ο οποίος πραγματοποιείται στην αρχή της σχολικής χρονιάς.

Β. Υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου στο πλαίσιο του ετήσιου κύκλου λειτουργίας του σχολείου.

Γ. Ανάπτυξη και εφαρμογή των Σχεδίων Δράσης με βάση τον σχεδιασμό του προηγούμενου έτους καθόλη τη διάρκεια του σχολικού έτους. Αξιολόγηση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των Σχεδίων Δράσης.

Δ. Επιλογή νέων Σχεδίων Δράσης και προετοιμασία για την εφαρμογή τους από το νέο σχολικό έτος. Η διαδικασία αναπτύσσεται κατά το δεύτερο τετράμηνο του σχολικού έτους.

Ε. Έκθεση Αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου στην οποία περιλαμβάνεται η αποτίμηση των δεικτών ποιότητας, τα αποτελέσματα των Σχεδίων Δράσης και στοιχεία για τον σχεδιασμό του επόμενου σχολικού έτους.

Το πλαίσιο των δράσεων της ΑΕΕ κατά το β' έτος της εφαρμογής του θεσμού αποτελεί το βασικό πλαίσιο υλοποίησης της ΑΕΕ για τα επόμενα χρόνια.

V. ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΙ

1. Ο ρόλος του Διευθυντή του σχολείου και του Συλλόγου Διδασκόντων

Η υλοποίηση της ΑΕΕ βασίζεται στην **ανάπτυξη ουσιαστικών σχέσεων επικοινωνίας, συνεργασίας και ανατροφοδότησης** μεταξύ όλων των παραγόντων της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Την ευθύνη εφαρμογής της αξιολόγησης έχουν ο **Διευθυντής** και ο **Σύλλογος Διδασκόντων** του σχολείου, ενώ τη διαδικασία υλοποιούν **ομάδες εργασίας** από μέλη του Συλλόγου Διδασκόντων.

Ειδικότερα:

- ▶ Τη γενική ευθύνη για την οργάνωση, την υποστήριξη, και τον συντονισμό της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας έχει ο Διευθυντής του σχολείου. Ορίζει τις ημερομηνίες για τις συνεδρίες της ολομέλειας, συντονίζει τη συζήτηση σ' αυτές, υποστηρίζει την απρόσκοπτη εργασία των επιμέρους ομάδων, παρέχει όποιες διευκολύνσεις χρειάζονται οι συμμετέχοντες για την ανάπτυξη της διαδικασίας (π.χ. πρόσβαση στα αρχεία του σχολείου), συμβάλλει στη διαμόρφωση θετικού κλίματος και πλαισίου εργασίας που διευκολύνει την εποικοδομητική επικοινωνία και συνεργασία των συμμετεχόντων κλπ.
- ▶ Ο Διευθυντής του σχολείου και ο Σύλλογος των Διδασκόντων συνεργάζονται με το Σχολικό Σύμβουλο της περιφέρειας που ανήκει το σχολείο, ο οποίος έχει την ευθύνη για την επιστημονική και παιδαγωγική καθοδήγηση των εκπαιδευτικών. Ο Σχολικός Σύμβουλος μπορεί να συμμετέχει, εφόσον του ζητηθεί, στην ολομέλεια του σχολείου και δίνει τις αναγκαίες για την υλοποίηση της αυτοαξιολόγησης οδηγίες.

2. Προαιρετική επιλογή και συμμετοχή «κριτικού φίλου»

- ▶ Η σχολική μονάδα μπορεί να επιλέγει έναν ή περισσότερους «**κριτικούς φίλους**» ανάλογα με το υπό διερεύνηση θέμα, που δεν θα έχει άμεση σχέση με αυτήν (Πανεπιστημιακό, Σχολικό Σύμβουλο άλλης περιφέρειας, άλλον ειδικό επιστήμονα κ.λπ.).
- ▶ Ο κριτικός φίλος μελετά κριτικά/ παρακολουθεί με κριτική, εποικοδομητική στάση τις δράσεις της σχολικής μονάδας και κάνει προτάσεις, η υιοθέτηση των οποίων εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του Συλλόγου Διδασκόντων.
- ▶ Η ολομέλεια αποφασίζει για τη συμμετοχή του κριτικού φίλου σε κάποια συνεδρίασή της, καθώς και για τις προτάσεις που θα υιοθετήσει.

VI. ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

1. Εκθέσεις αξιολόγησης στο πλαίσιο της ΑΕΕ

Στο πλαίσιο της εφαρμογής της ΑΕΕ προβλέπεται η σύνταξη των παρακάτω εκθέσεων:

- A. **Έκθεση Γενικής Εκτίμησης της Εικόνας του Σχολείου** (στο α' τετράμηνο του πρώτου έτους εφαρμογής), στην οποία περιλαμβάνεται η καταγραφή της διαδικασίας που ακολουθήθηκε και οι αιτιολογημένες τελικές θέσεις με έμφαση **στα σημεία υπεροχής και τις αδυναμίες του σχολείου**, καθώς και **οι δείκτες** που επιλέχθηκαν ενδεχομένως για συστηματικότερη διερεύνηση. (Η Έκθεση Γενικής Εκτίμησης είναι υποχρεωτική μόνο για το πρώτο έτος της εφαρμογής του θεσμού, και επαναλαμβάνεται μόνο εφόσον κρίνεται απαραίτητο από τον Σύλλογο Διδασκόντων).
- B. **Έκθεση Συστηματικής Διερεύνησης** επιλεγμένων δεικτών, στην οποία περιλαμβάνεται η περιγραφή των διαδικασιών της Συστηματικής Διερεύνησης και η διατύπωση των συμπερασμάτων από την αξιολόγηση του σχετικού δείκτη (Η Έκθεση Συστηματικής Διερεύνησης συντάσσεται προαιρετικά και εφόσον οι συνθήκες λειτουργίας και οι δυνατότητες της σχολικής μονάδας το επιτρέπουν).
- Γ. **Έκθεση Ολοκλήρωσης Σχεδίων Δράσης** στην οποία περιλαμβάνεται η περιγραφή της διαδικασίας σχεδιασμού, παρακολούθησης της εφαρμογής και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των Σχεδίων Δράσης. (Η Έκθεση των Σχεδίων Δράσης συντάσσεται με την ολοκλήρωση των Σχεδίων Δράσης του σχολείου).
- Δ. **Ετήσια Έκθεση Αυτοαξιολόγησης**, την οποία διαμορφώνει με βάση το πλαίσιο των δεικτών της ΑΕΕ και υποβάλλει η κάθε σχολική μονάδα στο Δίκτυο Πληροφόρησης της ΑΕΕ.

Σχέδια για τη σύνταξη των παραπάνω εκθέσεων, τις οποίες συντάσσει η σχολική μονάδα στο πλαίσιο της ΑΕΕ, παρέχονται στον τόμο V του Υλικού της ΑΕΕ.

2. Αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου

- ▶ Με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων, ο οποίος αποτελεί όργανο διοίκησης του σχολείου, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δημοσιοποιούνται και αναρτώνται στην ιστοσελίδα του σχολείου.
- ▶ Δημοσιοποιούνται μόνο όσα στοιχεία της έκθεσης επιτρέπει η νομοθεσία και όσα από αυτά ο Σύλλογος Διδασκόντων με πλειοψηφία 2/3 και ο Δ/ντής του σχολείου κρίνει ότι μπορεί να δημοσιοποιηθούν. Τα υπόλοιπα στοιχεία της τελικής Έκθεσης Αξιολόγησης θα βρίσκονται στη διάθεση των οργάνων της πολιτείας (του Σχολικού Συμβούλου, του Προϊσταμένου Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης της Περιφέρειας, του Περιφερειακού Διευθυντή, των Διευθύνσεων του Υπουργείου Παιδείας κτλ.).
- ▶ Τα όργανα της πολιτείας, με εμπιστευτικό κωδικό, μέσω του Δικτύου Πληροφόρησης της ΑΕΕ θα μπορούν να ενημερώνονται, να ομαδοποιούν τα στοιχεία και, στη συνέχεια, να τα προωθούν ιεραρχικά, έτσι ώστε να υποστηρίζονται αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική και άμεσες διορθωτικού χαρακτήρα παρεμβάσεις.
- ▶ Παράλληλα, τα στοιχεία της έκθεσης ή των εκθέσεων αξιοποιούνται άμεσα σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για διορθωτικές κινήσεις και παρεμβάσεις, όπως:
 - Αντιμετώπιση προβλημάτων που συνδέονται με ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή και τους πόρους
 - Ενδοσχολικές επιμορφώσεις σε πεδία που η αξιολόγηση έδειξε ότι απαιτούνται (π.χ. ελλείψεις σε ζητήματα σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας)
 - Επιμορφώσεις σε επίπεδο περιφέρειας Σχολικού Συμβούλου, όταν η μελέτη των εκθέσεων πολλών σχολείων μιας εκπαιδευτικής περιφέρειας αναδεικνύει συγκεκριμένα προβλήματα
 - Επιμορφώσεις σε επίπεδο διοικητικής περιφέρειας, όταν διαπιστώνονται αντίστοιχα προβλήματα
 - Παρεμβάσεις, σε συνεργασία και με άλλους τοπικούς φορείς, σε ζητήματα μαθητικής διαρροής, όταν σε κάποιες περιοχές διαπιστώνεται πρόβλημα κτλ.

VII. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΕΕ

1. Υποστηρικτικό υλικό της ΑΕΕ

Ανάλογα με το αντικείμενο της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου στη σχολική μονάδα (Γενική Εκτίμηση της εικόνας του σχολείου, Συστηματική Διερεύνηση δεικτών, αξιολόγηση δραστηριοτήτων, σχεδιασμός και εφαρμογή Σχεδίων Δράσης), οι εκπαιδευτικοί αναπτύσσουν διαφορετικές διαδικασίες και χρησιμοποιούν διάφορα μεθοδολογικά εργαλεία.

Για την υποστήριξη της εφαρμογής της ΑΕΕ στο σχολείο παρέχεται ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο αναπτύσσεται αναλυτικά στους τόμους:

Τόμος Ι: Βασικό Πλαίσιο

Τόμος ΙΙ: Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός και Διαδικασίες Αξιολόγησης

Τόμος ΙΙΙ: Εργαλεία Εφαρμογής

Τόμος ΙV: Σχέδια Δράσης: Πλαίσιο Ανάπτυξης και Παραδείγματα

Τόμος V: Σχέδια Εκθέσεων Αξιολόγησης

Το εκπαιδευτικό υλικό της ΑΕΕ δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της ΑΕΕ και είναι προσβάσιμο από όλα τα σχολεία της χώρας.

2. Το Παρατηρητήριο της ΑΕΕ

Προβλέπεται διαδικτυακή λειτουργία Παρατηρητηρίου της ΑΕΕ σε εθνικό επίπεδο, ως μια σταθερή δομή ενίσχυσης των δράσεων της Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού Έργου (ΑΕΕ) στη σχολική μονάδα με σκοπό:

- την υποστήριξη της βιωσιμότητας και της καλής λειτουργίας της ΑΕΕ
- τη συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων σε ζητήματα αξιολόγησης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και την επεξεργασία σχετικών στοιχείων και μελετών
- την επιστημονική υποστήριξη των Σχολικών Συμβούλων, των Διευθυντών των σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών στα θέματα της ΑΕΕ

- τις ανταλλαγές τεχνογνωσίας, εμπειρίας και τη διάχυση **καλών πρακτικών** σε εξειδικευμένα ζητήματα αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου στις σχολικές μονάδες της χώρας.

3. Το Δίκτυο Πληροφόρησης της ΑΕΕ

Παράλληλα με το Παρατηρητήριο προβλέπεται και η λειτουργία του Δικτύου Πληροφόρησης της ΑΕΕ σε εθνικό επίπεδο με σκοπό:

- την επεξεργασία των δεδομένων των ετήσιων εκθέσεων αξιολόγησης των σχολικών μονάδων και την πληροφόρηση των εκπαιδευτικών αρχών σε τοπικό, περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο.
- την υποστήριξη του έργου των Σχολικών Συμβούλων στην αξιοποίηση των εκθέσεων των σχολικών μονάδων και την υποβολή προτάσεων προς το Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α.
- τη διαρκή ενημέρωση του Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α. σε κεντρικό επίπεδο για τα δεδομένα των σχολικών μονάδων για την υποστήριξη του εκπαιδευτικού σχεδιασμού και των πολιτικών.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Barth, R. (1990). *Improving Schools from Within: Teachers, Parents and Principals Can Make the Difference*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Bollington, R., Hopkins, D. & West, M. (1990). *An Introduction to Teacher Appraisal*. London: Cassell.
- Broadfoot, P. (1996). *Education, Assessment and Society: A Sociological Analysis*. Buckingham: Open University Press.
- Clarke, A. & Dawson, R. (1999). *Evaluation Research: An Introduction to Principles Methods and Practice*, London-Thousand Oaks-New Delhi: SAGE
- Δημητρόπουλος, Ε. (1999). *Εκπαιδευτική αξιολόγηση : Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευτικού έργου*, Γρηγόρης, Αθήνα.
- Δούκας, Χ. (1997). *Εκπαιδευτική Πολιτική και Εξουσία: Η Περίπτωση της Αξιολόγησης των Εκπαιδευτικών (1982-1994)*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Earley, P., Fidler, B. & Ouston, J. (eds) (1996). *Improvement Through Inspection: Contemporary Approaches to School Development*. London: D. Fulton.
- Eurydice (2004). *Evaluation of Schools providing Compulsory Education in Europe*, Brussels: Eurydice.
- Ευρυδίκη (2006). *Διασφάλιση Ποιότητας στην Κατάρτιση των Εκπαιδευτικών στην Ευρώπη*, Βρυξέλες : Ευρυδίκη.
- Ευρυδίκη (2008). *Επίπεδα Αυτονομίας και Ευθύνες των Εκπαιδευτικών στην Ευρώπη*, Βρυξέλες : Ευρυδίκη.
- Harris, A. (2001). "Contemporary Perspectives on School Effectiveness and School Improvement", στο A. Harris and N. Bennett (eds), *School Effectiveness and School Improvement: Alternative Perspectives*. London: Continuum.
- Κασσωτάκης, Μ. (1992). «Το αίτημα της αντικειμενικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου και τα προβλήματά του». Στο *Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου - Βασική κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*, Αθήνα: Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων-Καθηγητών, σσ. 46-70.
- Κασσωτάκης, Μ. (2011). «Η περιπέτεια της Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού έργου και των Εκπαιδευτικών στην Ελλάδα από τη Μεταπολίτευση μέχρι σήμερα», στο Παπαδάκης, Ν. & Χανιωτάκης, Ν. (2011), *Εκπαίδευση, Κοινωνία και Πολιτική*. Αθήνα : Πεδίο, σσ.535-565.

- Κατσαρού, Ε. Δεδούλη, Μ. & (2008), *Επιμόρφωση και Αξιολόγηση στο χώρο της Εκπαίδευσης*, Αθήνα : Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- ΚΕΕ (2004). *Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου στη Σχολική Μονάδα – Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης*, Αδημοσίευτο κείμενο Ομάδας εργασίας του ΚΕΕ, Αθήνα : ΚΕΕ.
- Koulaidis, V. & Kotsira, A. (2004). "Quality Assurance in Education: Self-evaluation process at the level of the school unit", in *Quality of Education : Teachers professional training and development*, Conference Proceedings, Education Research Centre of Greece.
- Κωνσταντίνου, Χ. (2002). *Πλαίσιο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικών και Στελεχών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα Αξιολόγησης.
- Λάμνιαν, Κ. (1997). "Η Αξιολόγηση του Μαθητή: Διαφοροποιημένες Σηματοδοτήσεις της Έννοιας", *Παιδαγωγική επιθεώρηση*, τ. 26, σσ. 7-36.
- Lamniak, C. (2002). "The contemporary Pedagogic Device: Functional Impositions and Limitations", στο *Pedagogy, Culture & Society*, V. 10 (1), pp. 21-38.
- Λάμνιαν, Κ. (2004). *Πλαίσιο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικών και Στελεχών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα Αξιολόγησης.
- Lingard, B. κ.ά. (2003). *Leading Learning*, Maidenhead, U. K., Open University Press.
- Mac Beath J., Schratz M., Meuret D. & Jacobsen L. (2005). *Η Αυτοαξιολόγηση στο Ευρωπαϊκό Σχολείο. Πώς άλλαξαν όλα*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ματθαίου (2000). *Οδηγός Αποτίμησης και Σχεδιασμού του Εκπαιδευτικού Έργου στη Σχολική Μονάδα για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα Αξιολόγησης (τρεις τόμοι).
- Μπαγάκης Γ., Δεμερτζή Κ., Σταμάτης Θ. (2007). *Ένα Σχολείο Μαθαίνει*. Α.Α. Λιβάνη
- Norris, N. (1990). *Understanding Educational Evaluation*, London, Kegan Paul.
- Office for Standards in Education (Ofsted), (2003) *Inspecting Schools - Framework for Inspecting Schools*, Effective from September 2003, HMI 1525.
- Παλαιοκρασάς, Σ., Δημητρόπουλος, Σ., Κωστάκη, Α. & Βρετάκου, Β. (1997). *Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης: Ευρωπαϊκές Τάσεις και Πρόταση για ένα Πλαίσιο Ελληνικής Πολιτικής*. Κέντρο Πολιτικής Έρευνας και Επιμόρφωσης. Αθήνα: Ίων.
- Reynolds, D. (2001). "Beyond School Effectiveness and School Improvement", στο A. Harris and N. Bennett (eds) *School Effectiveness and School Improvement: Alternative Perspectives*. London: Continuum.

- Sakonidis, H., Tsatsaroni, A. & Lamnias, C. (2002). "Pedagogic Models, Teachers' Frames of Interpretation and Assessment Practices", στο *European Journal of Teacher Education*, V. 25 (2 & 3), pp. 171-186.
- Simons (1987). *Getting to Know Schools in a Democracy: The Politics and Process of Evaluation*, Lewes, The Falmer Press.
- Solomon, J. (1998). *Trends in the Evaluation of Education Systems. School (self) Evaluation and Decentralization, Papers, Reports, Discussion Outcomes, European Workshop*, Athens 9-11 December 1997, Athens, Pedagogical Institute.
- Σολομών, Ι. (επιμέλεια-εισαγωγή) (1999). *Εσωτερική Αξιολόγηση & Προγραμματισμός του Εκπαιδευτικού Έργου στη Σχολική Μονάδα: Ένα Πλαίσιο Εργασίας και Υποστήριξης*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα Αξιολόγησης.
- Stoll, L. and Mortimore, P. (1997). "School Effectiveness and School Improvement", στο J. White and M. Barber (eds), *Perspectives on School Effectiveness and School Improvement*. London: Institute of Education University of London.
- Schratz, M. (1997). *Initiating Change through Self-evaluation: Methodological Implications for School Development*. CIDREE Collaborative Project 'Self-evaluation in School Development', Dundee.
- Τσακίρη κ.ά. (2007). *Η «Ομάδα Προβληματισμού της Κορίνθου» ως τόπος για τη διαύγηση, τον αναστοχασμό και την αλλαγή των εκπαιδευτικών πρακτικών*. Δημοσίευτη εργασία που εκπονήθηκε για το 8^ο Συνέδριο της Μονάδας Μεθοδολογίας και Προγραμμάτων Εκπαίδευσης του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών με θέμα «Καινοτόμες απόπειρες που αναδύονται στο σχολείο» (Διατίθεται από τη Μονάδα Έρευνας και Τεκμηρίωσης για την Ανάλυση, το Σχεδιασμό και την Εφαρμογή Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου).